

»practical« affair (p. 250). Against Quine and Rorty, Williams thinks that knowledge and, consequently, epistemology is and should be normatively significant. In that light, we should accept his arguments for general thesis (p. 254): »Contextualism gives us a picture of knowledge and justification that stays close to the phenomenology of everyday epistemic practices, that articulates a

fallibilist conception of rationality, that is friendly to the socially distributed and historically situated character of knowledge, and that offers a principled escape from traditional sceptical conundrums. This is why we should adopt it.«

Kristijan Krkač

Faculty of Philosophy of the Society of Jesus, Jordanovac 110, HR-10000 Zagreb
kristijan_krkac@yahoo.com

Hilary Rose and Steven Rose (eds.), *Alas, Poor Darwin. Arguments Against Evolutionary Psychology*, Vintage, London 2001, 292 pp.

Zbornik radova *Alas, Poor Darwin. Arguments Against Evolutionary Psychology*, prema riječima njegovih urednika, feminističke sociologinje Hilary Rose i neuroznanstvenika Stevena Rosea, idejno je začeo početkom 1998. kao sintetičko djelo »mnogih glasova« iz različitih znanstvenih disciplina i intelektualnih područja okupljenih u zajedničkoj kritici evolucijske psihologije (EP). Djelo je prvi put objavljeno u Velikoj Britaniji 2000., a sadrži petnaest izvornih znanstvenih radova u kojima se iz različitih misaonih kutova kritizira »loša teorija« EP. Prema urednicima, EP je dosad najutjecajnija znanstvena disciplina koja se napaja na najprodornijem od suvremenih »intelektualnih mitova« izraslom iz darvinističke evolucijske teorije. Roseovi definiraju EP kao najvećim dijelom anglo-američki fenomen, kao disciplinu koja »tvrđi da može objasniti sve aspekte ljudskog ponašanja«, kulture i društva na temelju univerzalnih osobina uma koje su se evolucijski oblikovale za djetinjstva naše vrste prije, otprilike, 100–600 tisuća godina. Spomenute univerzalne osobine uma zastupnici EP objašnjavaju i prepoznaju kao biološke adaptacije, kao ponašanja koja su »odabrana« tijekom evolucije čovjeka.

Kao »glavne igrače« tog pristupa urednici navode Ledu Cosmides, Johna Toobyja, Margo Wilson, Martina Dalyja, Stevena Pinkera, Randy Thornhill, Craiga Palmera, njihove popularizatore, znanstvene novinare Roberta Wrighta, Matta Ridleyja i Helenu Cronin, te svi-ma njima zajedničke prethodnike i »intelektualne heroje« E. O. Wilsona, Richarda Dawkinsa, Roberta Triversa i Davida Bussa. Nakon što su jasno označili znanstvenike koji su predmet kritike radova u zborniku, Roseovi u tri točke definiraju svoje opće vrijednosno stajalište iz kojega se kritika izvodi. Prvo, tvrdnje EP u poljima biologije, psihologije, antropologije, sociologije, kulturnih studija i filozofije ne samo da su »pogrešne, već su i kulturalno pogubne«. Drugo, EP posjeduje negativnu političku dimenziju. I, treće, stavovi EP zadržavaju snagu u posebnom suvremenom društvenom i povijesnom kontekstu čija su posljednja desetljeća obilježila veliki društveni, ekonomski i kulturni preokreti, pad komunizma, završetak Hladnog rata, krvavi nacionalistički i regionalni sukobi, slabljenje države blagostanja i povećani strahovi zbog ekoloških katastrofa. Paralelno su se zbila ve-

lika znanstvena dostignuća na polju biologije, posebno kartiranje ljudskog genoma, tako da je gubitak nade u buduće pravednije socijalno društvo popratio paralelan pokušaj »genetizacije kulture«, nametanja »biologije-kao-sudbine«, dakle, zagovaranje biološkog fatalizma.

Međutim, prema Roseovima, to je isti biološki fatalizam kojega je još 1970-ih raskrinkala feministička sociologija, a koji, uz povijesne uspone i padove, vuče korijene od Aristotela, »patrijarhalnog lika unutar zapadne misli«, osnivača biološke teorije o muškoj superiornosti i opravdanosti nižeg društvenog položaja žena, a ujedno i zagovornika ropstva. Pod istu kapu koncepta biološkog fatalizma Roseovi smještaju, primjerice, »teoretičara rodova« Herberta Spencera, »teoretičare klasa« Thomasa Malthusa i Francisa Galtona, američkog eugeničara Charlesa Davenporta, nacističkog eugeničara Fritza Lenza, Konrada Lorenza, Arthura Jensa, Richarda Dawkinsa, E. O. Wilsona, sociologa W. G. Runcimana i, naravno, sve gore spomenute psihologe, teoretičare EP.

Petnaest autora iz različitih intelektualnih područja odlučilo je, dakle, radi »neodrživih tvrdnji« EP koje dodiruju njihova polja zanimanja, sudjelovati izvornim priložima u zborniku kritika suvremenog biološkog fatalizma. Tako sociologinja Dorothy Nelkin pokazuje kako religiozni izričaji i metafore unutar najvećeg dijela radova s područja EP navode na zaključak da disciplina traži svoje mjesto unutar suvremenog oblika znanstvenog kršćanstva. Arhitekt Charles Jencks dokazuje neispravnost tvrdnji EP ističući kako one u temelju posjeduju pogrešno polazište razmatranjem tek odnosa gena i kulture i zanemarivanjem slobode volje. Meta kritike molekularnog biologa Gabriela Dovera krilatice je »sebični gen« Richarda Dawkinsa. Naime, sebičnost se, po Doveru, ne može pripisati genima, jer oni nisu samoreplicirajući entiteti, nisu vječni, nisu jedinice odabira, nisu jedinice funkcije i nisu jedinice instrukcije. Kritiku Richarda Dawkinsa nastavlja filozofkinja Mary

Midgley koja dokazuje nemogućnost postojanja mema, jedinica kulture analognih genima koji se slično razmnožavaju i mutiraju unutar umova pojedinaca. Memi su nemogući jer niti misao niti kultura nisu zrnati i nemoguće ih je razložiti u pojedinačne elemente.

Paleontolog Steven Jay Gould kritizira pojednostavljeno razumijevanje darvinističke teorije filozofa Daniela Denetta. Denettovom pogledu na teoriju prirodnog odabira kao »univerzalne kiseline« Gould suprotstavlja složenost, mnogostrukost evolucijskih mehanizama i naivnost monističkih adaptacionističkih objašnjenja. Urednica zbornika Hilary Rose odbacuje pojam »standardnog modela društvenih znanosti« (SSSM) evolucijskih psihologa Lede Cosmides i Johna Toobyja, koji njime, u prvome redu, ističu znanstveni izolacionizam klasične sociologije i antropologije i nekompatibilnost s drugim znanstvenim disciplinama. Roseova ujedno prati izvorišta EP od Malthusa, Darwina i klasičnog socijaldarvinizma do današnjih dana te povezuje EP s prošlim i suvremenim anglo-američkim neoliberalizmom. Psiholog Steven Pinker nalazi se na meti teoretičarke kulture Barbare Herrnstein Smith koja kritizira njegov pretjerani optimizam u knjizi *How the Mind Works*, jer, kako tvrdi, suvremena neuroznanost ne može o problemu kauzalnosti unutar uma pružiti ništa više od hipoteza. Dječja razvojna psihologinja Annette Karmiloff-Smith nastavlja kritiku Pinkera razarajući jednu od njegovih središnjih teorijskih tvrdnji, onu o modularnosti uma, da su duševni procesi modularni i urođeni. Karmiloff-Smithova tvrdi da njen rad s djecom koja boluju od poremećaja jezičnih sposobnosti ne može podržati tvrdnju o postojanju modula za jezik, »uređaja za stjecanje jezika« (LAD).

Etolog Patrick Bateson razjašnjava klasičnu dvojbu *nature/nurture* pomoću pojma instinkta, prateći njegovo izvorište u etologiji i radovima Konrada Lorenza. Bateson tvrdi da se živa bića ne mogu objasniti interakcijom izdvojenih komponenti, gena i okoliša, niti interakci-

jama izdvojenih komponenti naučenog i instinktivnog, na čemu prigovara EP. Slijedi feministička biologinja Anne Fausto-Sterling s pregledom povijesti androcentrizma, od Darwina, koji nije uspio objasniti evoluciju žena, do zagovornika EP Davida Bussa i Roberta Wrighta, koji i danas proučavaju žensku stidljivost i mušku ambicioznost. Sociolozi Tom Shakespeare i Mark Erickson pokazuju neplodnost dvojbe ili/ili, *nature/nurture*, pri proučavanju onesposobljenih ljudi. Onesposobljenost je istovremeno i biološki i društveni moment, a ne ili biološki ili društveni. Na androcentričnu usredotočenost Darwina upozorava i sociolog Ted Benton, a kao središte svoje kritike ističe W. G. Runcimana i njegov pokušaj da evolucijsku teoriju približi sociologiji. Ljudska su društva, za razliku od životinjskih, složena i ne mijenjaju se prema evolucijskoj, nego povijesnoj vremenskoj skali, tako da mogućnost primjene evolucijske teorije na društvo i njegove elemente nije znanstveno, već teorijsko

i filozofsko pitanje. Na primjeru ljudskog hoda antropolog Tim Ingold nastavlja *nature/nurture* raspravu i dokazuje da različiti ljudi ne hodaju apstraktno, već na bezbroj različitih načina na koje je istovremeno utjecao fizički okoliš, kulturni okoliš i biologija.

Zbornik završava radom drugog urednika, neuroznanstvenika Stevena Rosea, koji odbacuje objašnjenja životnih procesa bilo uvažavanjem razvojnih i evolucijskih procesa, koji se temelje na jednodimenzionalnim i statičkim osobinama DNK, bilo urođenom modularnom arhitekturom uma koji se zamišlja uređaj za obradu informacija. Rose predlaže alternativni pogled prema kojemu se um ne bavi informacijama, već značenjima, a organizmi se ne mogu razumjeti redukcijom na gene, već istovremeno kao proizvod i kao proces, kao bivanje i kao nastajanje.

Josip Hrgović

*Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Marulićev trg 19, HR-10000 Zagreb
jhrgovicus@yahoo.com*

Erna Banić-Pajnić, *Petrićev put. Od kritike Aristotela do pobožne filozofije*, Institut za filozofiju, Zagreb, 2001, 319 str.

Knjiga Erne Banić-Pajnić, *Petrićev put. Od kritike Aristotela do pobožne filozofije*, skup je uglavnom već objavljenih članaka, tematski podijeljenih u tri cjeline koje prate Petrićev filozofski razvoj. Tim trima tematskim cjelinama obuhvaćeni su svi značajni aspekti Petrićeva mišljenja. Knjigu treba promatrati kao rezultat dvadesetogodišnjeg autoričinog bavljenja i proučavanja Petrićeve filozofije u kojoj ona »otkriva intimnu logiku jednog mišljenja, prepoznatu u njegovoj borbi i razračunavanjima s naslijeđenim mentalnim sklopovima i poku-

šaju da ponudi jedno novo zaokruženo 'tumačenje svijeta', ukratko jednog mišljenja koje se koprca u nastojanjima da dohvati i artikulira 'svoju' istinu za sebe i druge« (str. 8).

Prva cjelina, »Petrićevo 'razračunavanje' s Aristotelom« promišlja u prvom redu Petrićeve *Peripatetičke rasprave*, sagledavajući njihov hermeneutički aspekt te slijedeći njegovu namjeru uspostave korpusa Aristotelovih djela. *Peripatetičke rasprave* tiskane su u Baselu 1586. godine i predstavljaju početak Petrićeva obračuna s Aristotelom u nastojanju